

Projecte Aprèn i treballa: acció formativa de manteniment d'edificis: pintura i electricitat Sílvia Lombarte¹

Aprèn i treballa és un projecte orientat a aquells joves que es troben en situació d'inactivitat, és a dir, que no s'estan formant, ni han iniciat un procés de recerca de feina. A continuació presentem un breu resum del projecte, aprofundint en una de les experiències que es van realitzar durant el primer any que es va dur a terme (2006). L'experiència que expliquem està basada en l'àmbit del manteniment d'edificis (pintura i electricitat) portada a terme a la Fundació Marianao de Sant Boi de Llobregat.

En la primera part de l'article s'expliquen les fases de posada en marxa del projecte: com s'escull l'acció, com es fa la difusió de l'acció formativa, com arriben els joves i finalment, com es fa la selecció del servei a la comunitat i com es presenta aquest als joves.

En una segona part, s'aprofundeix en les diferents fases de l'acció, quins professionals hi intervenen, com es fa l'aprenentatge, com es fa el servei a la comunitat i com es fa l'avaluació.

Finalment, s'explica com s'ha dut a terme l'avaluació, tant durant el procés com un cop finalitzada l'acció i la importància que té realitzar la cloenda de l'acció tant pels joves com les seves famílies. Per últim, hi ha una valoració de l'acció realitzada i com aquesta produeix petits canvis amb els joves que poden ser molt importants per a les seves vides.

Introducció

Aquesta iniciativa sorgeix a partir de la motivació de diverses entitats d'iniciativa social que volen donar una nova solució als joves que es troben en situació d'inactivitat, és a dir, que no s'estan formant ni treballant. Per tant, en primer lloc necessitem que tinguin el desig de formar-se o de treballar. La intenció és poder traçar itineraris alternatius al cercle d'exclusió i oferir oportunitats de promoció i de creixement dins de la societat.

El projecte el van iniciar, el gener del 2006, sis entitats especialitzades en el camp de la formació i la inserció laboral, concretament: la Fundació Comtal (Ciutat Vella, Barcelona), l'associació Casal dels Infants del Raval (Ciutat Vella-Barcelona o La Mina-Sant Adrià de Besòs), els Salesians Sant Jordi del Martí Codolar (Horta-Barcelona), els Salesians Sant Jordi de Mataró, el Col·lectiu d'Iniciatives Juvenils Contra l'Atur (Lleida) i la Fundació Marianao (Sant Boi de Llobregat). Aquestes entitats han estat treballant en xarxa, sumant esforços, creant vincles i compartint experiències.

Mitjançant les accions formatives, es vol promoure una experiència real i concreta d'aprenentatge laboral que integri les metodologies prelaborals amb les de qualificació tècnica. N'esmentem els objectius més significatius:

- Integrar en un sol procés la formació, la millora del nivell d'ocupabilitat, l'orientació professional i la inserció laboral, vinculant els processos de qualificació

¹ Sílvia Lombarte és llicenciada en Pedagogia i Doctoranda del programa d'Educació i Democràcia del Departament de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat de Barcelona. Actualment treballa com a coordinadora de l'àrea d'inserció sociolaboral de la Fundació Marianao (on, entre d'altres, coordina el projecte Aprèn i Treballa.).

professional amb els processos d'aprenentatge i de desenvolupament educatiu, social i cultural.

- Esdevenir una pràctica intensa i vivencial, que incideixi en la responsabilitat individual, en els valors socials i laborals, en l'autonomia i en la socialització del jove.
- Centrar-se en la transició de les situacions d'inactivitat dels joves fins a la inserció formativa i laboral.
- Garantir l'accés a les accions als joves amb més necessitats i dificultats d'incorporació social i laboral.
- Partir del compromís del jove en la millora de la comunitat a la qual pertany com a estratègia per construir nous valors, oferint accions integrals, contínues i específiques que permetin garantir un impacte significatiu en la realitat.
- Implicar el teixit empresarial del territori mitjançant la inserció, la rehabilitació de locals i la construcció d'una xarxa de mentors professionals per als nois entre les empreses seleccionades.

Hi ha estudis² que demostren que aquest col·lectiu de joves que han fet de la inactivitat un mode de vida és molt elevat i que a més creix dia a dia. Malgrat que existeixen diferents programes de formació ocupacional, aquesta oferta de formació està sovint sobredimensionada a causa dels formats rígids pel que fa a la durada i a les condicions del curs. Hem de tenir en compte que aquests joves no han desenvolupat prèviament les competències necessàries perquè puguin garantir un seguiment d'aquests recursos. El que tampoc és efectiu, per aquests joves, és que comencin a buscar feina, perquè cal començar des de zero: centrar-se a generar la demanda i afavorir el seu desig de treballar. Es fa necessari oferir experiències significatives i esdeveniments positius que situïn els joves en situacions socialitzadores i de normalització.

Les accions formatives concretes que s'han realitzat han estat diverses i diferents entre les entitats que han participat en el projecte. Per exemple, la Fundació Marianao aquest primer any ha desenvolupat les accions de capacitació següents: monitors de menjador, manteniment d'edificis (pintura i electricitat, cuina i reparació) i manteniment d'ordinadors.

En aquestes pàgines, malgrat la pretensió que tenim d'explicar el projecte en línies generals, ens centrarem en l'experiència de la Fundació Marianao i més concretament en l'acció de manteniment d'edificis: pintura i electricitat.

Per on comencem

Per començar, el primer que es va fer va ser decidir quina acció formativa es portaria a terme. Aquesta elecció es va fer atenent les demandes que teníem dels joves derivats de serveis socials, dels IES, de Justícia juvenil, etc.

Un cop decidida l'acció se'n va fer difusió a través de diferents mitjans de comunicació locals o d'altres recursos com la ràdio (Ràdio Sant Boi i Ràdio Marianao), díptics i cartells informatius, premsa local, portals electrònics. També es van escriure correus electrònics i cartes a diferents professionals que treballen amb joves amb risc d'exclusió i, fins i tot en el cas de diferents instituts d'educació secundària, serveis socials, etc., es van fer visites directament als centres, per tal de poder explicar el projecte més detalladament.

Val a dir que malgrat tota la difusió que se'n va fer, la majoria de casos ens van arribar per derivació d'algun professional o gràcies al boca-orella.

² Segons l'estudi *Els altres joves*, publicat per l'UGT de Catalunya el novembre de 2005, un de cada deu joves catalans d'entre 16 i 24 anys, quasi 65.000 persones, ni estudia ni treballa. No fa res de res. Són joves que han abandonat el seu itinerari formatiu, no fan cap tipus de treball reconegut i estan perdent oportunitats laborals. Però el més greu és que aquest col·lectiu, segons els experts, creix dia rere dia.

Paral·lelament a les entrevistes dels candidats per a l'acció formativa es va fer una identificació de les entitats i dels equipaments d'iniciativa social de l'entorn comunitari que tinguessin necessitats de millora, ja sigui en relació a l'atenció a les persones o bé a la rehabilitació d'un equipament. Es va enviar una carta a les diverses entitats (casal d'avis, casal de l'associació de veïns, escola pública, associació de persones amb disminució psíquica, etc.). A la carta s'explicava resumidament el projecte i algunes propostes de serveis a la comunitat. Passada una setmana concertarem una visita amb els presidents o directors de les entitats per tal de poder decidir conjuntament en què consistiria el servei a la comunitat.

Centrant-nos en l'experiència concreta del manteniment d'edificis: pintura i electricitat de la Fundació Marianao, ens van arribar diverses demandes per rehabilitar espais, però ens vam decantar per l'entitat que menys recursos i més necessitats tenia de les que ens havien demanat ajut: l'associació Nuestra Señora de Lourdes, del barri de Sant Boi Can Paulet. Aquest petit edifici estava molt descuidat, tot i que els veïns del barri hi programaven diverses activitats.

El grup de deu joves que participaven en l'acció, una de les primeres coses que van haver de fer va ser visitar el Casal de Can Paulet i fer-hi fotografies. A partir d'aquí ells mateixos van fer propostes sobre totes les parts que es podien rehabilitar. Posteriorment, els responsables del projecte van anar a parlar amb el president del Casal per tal de consensuar el que es faria, el pressupost i la temporització del servei.

Fases de l'acció

Malgrat que tota l'acció anava encaminada en l'execució del servei a la comunitat, es va fer una primera fase molt bàsica orientada a la capacitació dels nois amb tècniques de pintura i principis bàsics d'electricitat.

En aquesta primera fase d'aprenentatge hi participaren una tècnica en pintura, un tècnic especialista en electricitat, l'educadora del grup (dinamitzant les assembles, tutories i l'orientació del grup) i la tècnica d'inserció laboral (realitzant sessions específiques d'inserció laboral).

En la fase de capacitació dels joves, es van donar tots els coneixements tècnics i pràctics necessaris per poder portar a terme el servei a la comunitat. Les primeres sessions van anar orientades al coneixement de la Fundació Marianao i a la contextualització històrica d'aquesta, la presentació de l'acció, normes i avaluació, així com també al coneixement mutu dels participants d'aquesta. Es va continuar amb dinàmiques per familiaritzar-se amb els materials que necessitarien i la utilització d'aquests. Després passaren a introduir sessions relacionades amb l'orientació laboral, habilitats socials, etc. Cal remarcar que durant la primera setmana es va fer una primera sortida al lloc on es faria el servei a la comunitat. En aquesta sortida es va mostrar l'associació i el barri de Can Paulet. També es van fer algunes fotografies, que servirien per poder fer la llista de treballs que es farien a l'associació. En les sessions següents es van posar en comú les fotos, el material que necessitarien i les coses que s'havien de fer, es va fer un pressupost i una planificació de com es farien les tasques. Mitjançant el càlcul de la pintura, es van practicar aspectes relacionats amb les matemàtiques, a més es van practicar les tècniques de pintures en espais reals de la fundació i es van fer dissenys amb paper.

Durant tot el transcurs d'aquesta fase d'aprenentatge els joves han estat acompanyats per part de l'educadora del projecte, en un procés tutorial tant a nivell individual com en grup. Cada setmana tenien un espai per poder parlar de les seves experiències i vivències en l'acció i poder expressar-se obertament fent del diàleg i el respecte dos valors importants en les seves vides. En les tutories l'educadora anava orientant i situant

els joves i plantejant possibilitats de futur laboral i formatiu, s'intentava que el mateix jove anés descobrint els seus punts forts i també els febles.

En finalitzar la setmana es va fer una reunió de valoració del grup per part dels educadors, en la qual es valoraven diversos aspectes com la puntualitat, l'assistència, les competències tècniques, les competències laborals, etc. I posteriorment cada jove va fer una autoavaluació amb l'educador, de manera que setmanalment rebia un feedback d'allò que estava fent.

Aquesta fase d'aprenentatge va durar quatre setmanes, de tal manera que aquelles persones que van anar complint tots els acords preestablerts van passar a la fase de servei.

Per a la realització del servei a la comunitat, es va traslladar el grup de joves amb el tallerista i l'educadora al Casal Can Paulet. Es va explicar el que s'havia consensuat amb el president del casal i es van portar tots els materials que s'havien acordat.

El servei va començar pintant la façana. El primer que es va fer és mostrar la fotografia de com s'havia de pintar la façana i distribuir les diverses tasques dels joves. El tallerista va mostrar en tot moment una postura de supervisió tècnica, i l'educador, d'observació i de supervisió pedagògica.

Un cop pintada la façana es van continuar pintant amb esmalt les reixes i finestres del Casal.

La col·laboració d'una persona voluntària del Casal va servir per aconseguir muntar una instal·lació elèctrica molt bàsica que va permetre per una banda que els joves experimentessin de manera bàsica la feina d'un electricista i per una altra banda que el Casal pogués utilitzar-se totalment en hores de poca llum.

Per últim, es va millorar una zona d'esbarjo annexa al Casal, mitjançant el canvi de sorra del terra i de la pintura dels gronxadors.

Aquest servei va servir per millorar les condicions del Casal, però també perquè els joves poguessin veure els canvis a curt termini que havien estat capaços de fer.

Avaluació de l'acció

L'avaluació dels joves participants ha estat setmanal, ja que al final de cada setmana se'ls pagava amb un petit incentiu, per tal de mantenir-ne la vinculació, que servia per poder reflexionar sobre el que havien après i les actituds i comportaments que havien tingut durant l'acció. Concretament l'objectiu de l'avaluació setmanal dels joves servia tant per a la reflexió dels mateixos aprenentatges com per a l'adquisició d'hàbits laborals (com ara la puntualitat, el treball en equip, la responsabilitat, etc.).

També és interessant esmentar que l'associació Can Paulet va fer una valoració per escrit molt positiva del servei que els joves van realitzar. A més es va passar una enquesta a les diverses persones de l'associació i tothom va coincidir a fer-ne una valoració molt positiva i alhora enriquidora. La persona de Can Paulet que va participar com a voluntària a l'acció també va reconèixer que tothom havia après molt i que gràcies a aquesta acció s'hi podrien fer més activitats en horari de nit, perquè s'havia pogut fer una nova instal·lació elèctrica, i a més s'havia canviat la imatge degradada del Casal.

Per últim cal destacar que des de l'equip educatiu també s'ha fet una bona valoració de l'acció realitzada i dels resultats obtinguts. Molts dels joves havien abandonat l'educació secundària obligatòria; altres, els programes de garantia social o els programes de transició al treball, però el fet de trencar totalment amb el model escolar i crear el vincle educatiu mitjançant les tutories amb l'educador ha ajudat a poder garantir l'assistència d'aquests joves. D'altra banda, el fet de poder realitzar aquest servei ajuda sens dubte a treballar la seva autoestima i a educar els seus valors.

Cloenda de l'acció

La cloenda és, en totes les accions, un element molt important, ja que mostra el reconeixement a l'esforç fet pels joves davant de les seves famílies i de la comunitat en general.

En aquest cas la cloenda es va realitzar al mateix Casal on s'havia realitzat l'acció del servei a la comunitat per tal que es pogués visualitzar la feina realitzada en directe.

L'objectiu de la cloenda era mostrar un vídeo i algunes fotografies del procés de treball en el servei. Es va convidar a totes les famílies dels joves i a les persones del barri de Can Paulet que d'alguna manera participaven dins de l'associació. D'altra banda, com a convidats "ponents" hi van assistir el director de la Fundació Marianao, el president de l'associació Can Paulet i un regidor de l'Ajuntament que coneixia i sintonitzava amb el projecte. Cadascun dels participants va agrair i reconèixer la feina realitzada pels joves i després el regidor va fer d'entrega dels diplomes d'aprofitament de l'acció.

Aquest acte de reconeixement davant de les famílies és molt significatiu, ja que molts d'aquests joves han tingut algun fracàs en l'escolarització secundària obligatòria i per tant les famílies tenen unes expectatives molt negatives pel què fa al seu futur. Per tant aquest reconeixement de la feina ben feta pot ajudar també a canviar la visió dels pares sobre els seus fills i recuperar d'aquesta manera les expectatives de futur i millorar la percepció dels seus fills.

Per últim es van presentar un vídeo i un muntatge de fotografies, en els quals es mostraven el procés de la feina realitzada i, per tancar l'acte, es va convidar a tothom a un pica-pica amb un to festiu.

Valoració final

El més important de l'acció va ser el canvi respecte a l'autoconcepte dels mateixos joves derivat d'aquesta experiència, tant en relació amb les seves expectatives, com amb el fet de sentir-se gratificats per fer un servei per a la comunitat.

Molts d'aquests joves han seguit fent algun tipus de formació; ja sigui a formació ocupacional, a l'escola d'oficis, a l'escola-taller, o han tornat a l'ESO o, fins i tot en alguns casos, han iniciat un curs per a la prova de cicles formatius. En alguns casos també han iniciat un procés de recerca de feina, però el que és més important és que eren joves que no tenien ganes de fer res i que ara tenen ganes de fer moltes coses. Alguna cosa del seu interior s'ha remogut, per fer aquest canvi d'actitud.

Opinem que el més important per provocar un canvi en el jove es creure en ell i donar-li l'oportunitat que faci alguna cosa per als altres: només així podrà veure el valor del servei com a gratificant.

Hi ha tres aspectes que, segons el nostre parer, han estat clau: el primer, el seguiment tutorial individual. A través d'aquest s'ha pogut crear un vincle amb el jove per treballar educativament establint compromisos amb l'educador i revisar-los. Un segon aspecte que considerem essencial ha estat el fet que els grups fossin reduïts i que les sessions fossin molt pràctiques i allunyades del model escolar clàssic, basades en els coneixements i experiències prèvies dels joves, enfocades cap al servei a la comunitat. Per últim, el seguiment del tècnic d'inserció laboral, que ha estat sens dubte l'orientador vital d'aquests joves, la peça clau per animar els joves a conèixer els molts camins que tenen per triar a la vida.